

2 გაკვეთილი

აქადურ ენაში 3 სტატუსია:

1. **Status rectus**
2. **Status absolutus**
3. **Status constructus**

1. **Status rectus** – წინადადების ჩვეულებრივი წყობაა.
2. **Status absolutus** – გვხვდება მხოლოდ აქადურ და არამეულ ენებში (სხვა ფუნქციით).
იგი ხასიათდება სიტყვის სუფიქსის დაკარგვით: zikar < zikarum; šarrat < šarratum; šinniš < šinništum. იგი გამოიყენება რიცხვების, სიგრძის საზომი ერთეულების, წონის ერთეულების გამოსახატავად, აგრეთვე გაყინულ ზმნიზედურ გამოთქმებში: šar lā šanān “დაუმარცხებელი მეფე”; ana dār “სამუდამოდ”; zikar u šinniš “მამაკაცი და ქალი”; šeher u rabi “ახალგაზრდა და მოხუცი”.
3. **Status constructus** – გვხვდება ყველა სემიტურ ენაში.
იგი ხასიათდება არს. სახელის სუფიქსის დაკარგვით (-um/-im/-am), თუ მას მოჰყვება: ა) მეორე არს. სახელი გენეტივში და მას განსაზღვრავს: bēl bītim “ბატონი სახლისა”; ბ) ზმნა სუბიუნქტივში: awāt iqbū “სიტყვა (რომელიც) მან თქვა”; გ) არს. სახელს მოჰყვება ნაცვალსახელური სუფიქსი: bēl-šu “მისი ბატონი”.
მსაზღვრელი სახელი უნდა მოსდევდეს საზღვრულ სახელს: māṛ šarrim šeḥram amḥaš “მე გავლახე მეფის უმცროსი ვაჟი”.
არ შეიძლება ორი საზღვრული სიტყვა იყოს ერთდროულად სტატუს კონსტრუქტუსში: qātum u šēpum ša bēlim “(არასწორია **qāt u šēp bēlim).

სიტყვათა ფორმები გენეტივის წინ:

1. მიმაცია, ნუნაცია და ბრუნვების მოკლე სუფიქსები იკარგება: bēl bītim, ana bēl bītim, aššat awīlim. გრძელ ხმოვნის სუფიქსები რჩება: bēlū bītim, bēlī bītim.
2. ერთმარცვლიანი ძირები ჩვეულებრივ, ყველა ბრუნვაში –i –ს იმატებენ: abi bitim, idi awīlim.
3. ორმარცვლიანი ფუძეები, რომლებსაც მეორე თანხმოვანი გამორმაგებული აქვთ, აგრეთვე მდ. სქესის –t- სუფიქსიანი სახელები ყველა ბრუნვაში –i –ს იმატებენ: ṭuppi awīlim, libbi awīlim, ummi šarrim, nidinti awīlim.. გამონაკლისია მხოლოდ ფუძე šarr, რომელიც მარტივდება: šar mātim.
4. მრავალმარცვლიანი ფუძეები, რომლებიც გამორმაგებულ თანხმოვანზე მთავრდება, ამ თანხმოვანს ამარტივებენ: kunuk awīlim.

5. ხმოვანფუძიანი სახელები შეიძლება დაიკარგოს ან დარჩეს: rabi bītim ან rab bītim, kala mātim ან kal mātim. ა შეიძლება შეიცვალოს –i-თ: kali mātim. –ā უმეტესად იცვლება é –თი.

1. მარტივი ფორმები:

გენეტივთან ერთად:

სუფიქსთან ერთად:

<u>bēlum</u>	S.	nom.	bēl ālim	bēl-ī, bēl-šu
		acc.	bēl ālim	bēl-ī, bēl-šu
		gen.	bēl ālim	bēli-ja, bēli-šu
	Pl.	nom.	bēlū ālim	bēlū-’a, bēlū-šu
		acc.	bēlī ālim	bēlī-ja, bēlī-šu
		gen.	bēlī ālim	bēlī-ja, bēlī-šu
<u>aššatum</u>	S.	nom.	aššat awīlim	aššat-ī, aššassu
		acc.	aššat awīlim	aššat-ī, aššassu
		gen.	aššat awīlim	aššati-ja, aššati-šu
	Pl.	nom.	aššāt awīlim	aššātu-’a, aššātu-šu
		acc.	aššāt awīlim	aššāti-ja, aššāti-šu
		gen.	aššāt awīlim	aššāti-ja, aššāti-šu

2. განსაკუთრებული ფორმები:

	<i>nom. acc. gen.</i>	<i>nom. acc.</i>	<i>gen.</i>
<u>libbum</u>	libbi awīlim	libb-ī	libbi-ja
		libba-šu	libbi-šu
<u>kunukkum</u>	kunuk awīlim	kunukk-ī	kunukki-ja
		kunukka-šu	kunukki-šu
<u>maḥrum</u>	maḥar awīlim	maḥr-ī	maḥri-ja
		maḥar-šu	maḥri-šu
<u>šiprum</u>	šipir awīlim	šipr-ī	šipri-ja
		šipir-šu	šipri-šu
<u>šulumum</u>	šulum awīlim	šulm-ī	šulmi-ja
		šulum-šu	šulmi-šu
<u>šaknum</u>	šakin mātim	šakn-ī	šakni-ja
		šakin-šu	šakni-šu
<u>šubtum</u>	šubat awīlim	šubt-ī	šubti-ja
		šubassu	šubti-šu
<u>qīštum</u>	qīšti awīlim	qīšt-ī	qīšti-ja
		qīšta-šu	qīšti-šu
<u>nidintum</u>	nidinti awīlim	nidint-ī	nidinti-ja
		nidinta-šu	nidinti-šu
<u>abum</u>	abi awīlim	ab-ī	abi-ja
		abu-šu, aba-šu	abi-šu
<u>mārum</u>	mār awīlim	mār-ī	māri-ja
		māru-šu, māra-šu	māri-šu

სტატუს კონსტრუქტუსის (bēl mātim) ნაცვლად ასევე შეიძლება შეგვხვდეს სტატუს რექტუს + ša + გენეტივი (bēlum ša mātim, bēlum ša bītim, ana bēlim ša mātim).

არ შეიძლება: šar dannum mātim, უნდა იყოს: šarrum dannum ša mātim ან šar mātim dannum “ქვეყნის ძლიერი მეფე”.

ნარმოგიდგენთ 1-7 გაკვეთილებში მოცემული სახელების უსუფიქსო ფორმებს:

abum:abi	mutum:mut(i)
aḥum:aḥi	nakrum:nakir,
alpum:alap	nakar
ālum:āl(i)	napištum:napišti
amtum:amat	narkabtum:narkab
aššatum:aššat	ti narûm:naru,
awīlum:awīl	nari, nar
bēlum:bēlet	nārum:nār(i)
bītum:bīt(i)	purussûm:purussê,
damiqtum:damiqti	purussi, purussā
damqum:damiq	qaqqadum:qaqqad
dannatum:dannat	qatnum:qatan
dannum:dan(ni)	qātum:qāt(i)
dayyānum:dayyān	qīštum:qīšti
ekallum:ekal	rapšum:rapaš
amūqum:amūq	rubātum:rubāt
eqlum:eqel	rubûm:rubê, rubi,
eṭlum:etel	rubā šabtum:šabit
halqum:ḥaliq	šābum:šāb(i)
ḥarrānum:ḥarrān	šeḥrum:šeḥer
ḥurāšum:ḥuraš	šibittum:šibitti
iltum:ilat	šadûm:šada, šadi,
ilum:il(i)	šad
īnum:īn(i)	šaknum:šakin
išdum(išid)	šamnum: šaman
kakkum:kak(ki)	šarqum:šariq
kalbum:kalab	šarrāqum:šarrāq
kaspum:kasap	šarratum:šarrat
kišādum:kišād	šarrum:šarr(i)
kussûm:kussi	šēpum:šēp(i)
libbum:libbi	šikarum:šikar
mādum:mād(i)	šīpātum:šīpāt
maqtum:maqit	ṭābum:ṭāb(i)
maršum:maruš	ṭēmum:ṭēm(i)
mārtum:mārat	ṭuppum:ṭuppi
mārum:mār(i)	ummum:ummi
maruštum:marušti	uznum:uzun
mātum:māt(i)	wardum:warad
mû:mû	

11.1 არს. სახელს დამატებული კუთვნილებითი ნაცვალსახელური სუფიქსები

წინა გაკვეთილში (§ 10.3) გავეცანით ნაცვალსახელურ სუფიქსებს, რომლებიც წინდებულებს ემატებოდა. იგივენაირად ემატება ეს სუფიქსები არს. სახელებს:

marūki wardīya imḥaṣū „შენმა ვაჟებმა მოკლეს ჩემი მონები“;

bēlni ḥurāṣam ana qarrādišu iddin „ჩვენმა ბატონმა მის მეომრებს ოქრო მისცა“.

სუფიქსიან არს. სახლებს შეიძლება მოსდევდეს მისი მსაზღვრელი ზედსართავი სახელი:

emūqṣu dannum „მისი ძლიერი ძალა“;

tēmki annūm „ეს შენი ცნობა“;

ana wardīya šunūti „იმ ჩემს მონებს“.

სუფიქსიან არს. სახელს შეიძლება დაემატოს მსაზღვრელი არს. სახელი, მაგრამ ამ შემთხვევაში, საჭიროა šā სუფიქსის გამოყენება:

eli kussīka ša ḥurāṣim „შენს ოქროს ტახტზე“ (შენს ტახტზე, რომელიც ოქროსია).

ეს კუთვნილებითი ნაცვალსახელოვანი სუფიქსები ზემოთ უკვე ვახსენეთ, გარდა 1cs კიდევ სხვა ფორმისა (ამის შესახებ გაკვეთილის ბოლოს გვექნება საუბარი):

1 cs	-ī, -ya	1cp	-ni
2ms	-ka	2mp	-kunu
2fs	-ki	2fp	-kina
3ms	-šu	3mp	-šunu
3fs	-ša	3fp	-šina

(ა) მრ. რიცხვის ფორმები

მამრ. სქესი. სუფიქსები პირდაპირ ერთვის სიტყვას:

mārūki „შენი ვაჟები“;

ana rubēni „ჩვენი უფლისწულისთვის“;

kunukkūša „მისი საბეჭდავები“;

itti dayyānīkunu „შენს მოსამართლეებთან ერთად“;

ilūšunu „მათი ღვთაებები“;

mutīšina āmur „ვნახე თქვენი ქმრები“

მდედრ. სქესი. სუფიქსამდე სიტყვას ერთვის მამრ. სქესის მრ. რიცხვის გრძელხმოვნიანი სუფიქსი:

qīšātūšu „მისი საჩუქრები“;

kīma napsātīkina „თქვენი ცხოვრებების მსგავსად“;

narkabātūka „შენი საბრძოლო ეტლები“;

epšētūšā „მისი საქმენი“;

awâtīni išmū „მათ ისმინეს ჩვენი სიტყვები“.

(ზოგი მეცნიერი გრძელი ხმოვნის ნაცვლად მოკლე ხმოვანს იყენებს)

მრ. რ. ზედსართავი. კუთვნილებით ნაცვალსახელოვან სუფიქსებს დაირთავს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ზედსართავი სახელი გაარსებულია:

rabūtūni „ჩვენი მთავრები“;
šarqātūš „მისი მოპარული ნივთები“.

(ბ) ორობითი რიცხვის ფორმები

სუფიქსები პირდაპირ სიტყვებს ერთვის ორობით რიცხვში (-n შორდება):

īnāki „შენი თვალები“;
ina qātīšina „მათ ხელებში“;
emūqāšu „მისი ძლიერება“;
išdīšu abni „მე ავაგე მისი საფუძველი“.

გ) მხ. რიცხვის ფორმები

გენიტივი. სუფიქსის წინ აქ ორივე სქესში გრძელი ხმოვანი –ī ჩნდება:

ina kašādīki „შენი მოსვლისთვის“;
ana amtīša „მის მონა ქალისთვის“;
šar mātīšunu „მათი ქვეყნის მეფე“.

გენიტივის ეს გრძელი ხმოვანი ემთხვევა მრ. რიცხვის გენიტივისა და აკუზატივის ფორმებს, თარგმნისას მხოლოდ კონტექსტით შეიძლება განვასხვავოთ ისინი:

eli mārika „შენი ვაჟის/ვაჟების წინააღმდეგ“;
kima dayyānīni „მსგავსად ჩვენი მოსამართლისა/მოსამართლეებისა“.

ნომინატივი და აკუზატივი.

1. როდესაც საზღვრულის უსუფიქსო ფორმა თანხმონით მთავრდება, სუფიქსი ჩვეულებრივ პირდაპირ ერთვის ამ ფორმას:

kalabša „მისი ძალი“;
eqelšina „მათი მინდორი“;
šarratni „ჩვენი დედოფალი“;
māratni „ჩვენი ქალიშვილი“;
alākšu „მისი სიარული, მსვლელობა“;
nakeršu „მისი მტერი“;
išidka „შენი საფუძველი“;

აღსანიშნავია, რომ n თანხმოვანი მიემსგავსება შემდგომ თანხმოვანს (ტექსტებში გვხვდება ისეთი ფორმებიც, როდესაც n არ ემსგავსება შემდგომ თანხმოვანს):

uzušša „მისი ყური“ > ú-zu-(uš)-ša ან ú-zu-un-ša;
nadāššina „მათი ძღვენი“ > na-da-(aš)-ši-na ან na-da-an-ši-na.

აღსანიშნავია აგრეთვე ის გარემოება, რომ როდესაც სიტყვას ერთვის მესამე პირის სუფიქსი, d, t, ṭ, s, š, z თანხმოვნები პირის სუფიქსის თანხმოვანთან ერთად **ss**-დ გადაიქცევა:

qaqqassa (<*qaqqadša) „მისი თავი“;
 bēlessunu (<*bēletšunu) „მათი ქალბატონი“;
 balāssina (*balāšsina) „მათი სიცოცხლე“;
 parāssu (<*parāššu) „მისი გადანყვეტილება“;
 ħurāssa (<*ħurāšša) „მისი ოქრო“;
 epēssu (<epēššu) „მისი ქმედება“;

გამონაკლისია ორი არს. სახელი, რომელსაც გაორმაგებული თანხმოვანი აქვს ფუძეში და საზღვრულის ფორმაში ერთ-ერთ მათგანს კარგავდა. როდესაც მას სუფიქსი ემატება, გაორმაგებული თანხმოვანი ისევ აღდგება და სუფიქსის წინ ხმოვანი –a- ჩაემატება:

ekal šarrim „მეფის სასახლე“, მაგრამ ekallašu „მისი სასახლე“;
 kunuk aššatim „ცოლის საბეჭდავი“, მაგრამ kunukkaša „მისი საბეჭდავი“.

2. როდესაც ფუძე მთავრდება –i ხმოვანზე, იგი შეიცვლება მოკლე ხმოვნით –a- სუფიქსის წინ:

ṭuppaša „მისი ფირფიტა“;
 maruštašu „მისი სიძნელე“;
 qīštaka „შენი ძღვენი“;
 libbaki „შენი გული“;
 ummani „ჩვენი დედა“.

გამონაკლისია: 𐎠 abum „მამა“ და 𐎠 aḫum „ძმა“:

nom.	abūšu	aḫūki
gen.	abīšu	aḫīki
acc.	abāšu	aḫāki

3. როდესაც ფუძე მთავრდება სხვა ხმოვნებზე, ნაცვალსახელური სუფიქსი ემატება სიტყვას, რომელსაც ყველა ბრუნვაში თავისი ბრუნვის ნიშანი რჩება:

	šadûm (šada-)	rubûm (rubā-)	banûm (banā-)	leqûm (leqē-)
nom.	šadûšu	rubûni	banûšunu	leqûša
gen.	šadīšu	rubêni	banêšunu	leqêša
acc.	šadāšu	rubâni	banâšunu	leqêaša

დ) პირველი პირის მხ. რიცხვის სუფიქსი

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, პირველ პირს ორი ნაცვალსახელოვანი სუფიქსი აქვს, რომელთა გამოყენება დამოკიდებულია სახელის რიცხვზე, ბრუნვაზე და მის მსაზღვრელ ზედსართავზე:

1. -ī ემატება ყველა მრ. რიცხვის ფორმას ნომინატივში და აკუზატივში:

mārtī „ჩენი ქალიშვილი“;
 abī „მამაჩემი“;

awātī „ჩემი სიტყვა“.

ზოგი ფორმა შეიძლება დაემთხვეს მრ. რიცხვის გენიტივისა და აკუზატივის ფორმას:
ilī „ჩემი ღვთაება“ ან „ღვთაებები“

როდესაც ფუძე ხმოვანზე მთავრდება, ეს ხმოვანი ამოვარდება:

kussī „ჩემი ტახტი“

šadī „ჩემი მთა“

banê „ჩემი შენობა“

2. -ya ერთვის სიტყვის ფუძეს ბრუნვის სუფიქსის შემდგომ და სახელებს გენიტივში (როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ბრუნვის სუფიქსის ხმოვანი ამ დროს დაგრძელდება:

ana mārtīya „ჩემს ქალიშვილთან“

itti abīya „მამაჩემთან ერთად“

eli kussīya „ჩემს ტახტზე“

-ya ჩვეულებრივ გადმოცემულია IA ნიშნით:

ki-ma a-wa-ti-ia; i-na še-me-(e)-ia; i-na-ia;

-ū- ს შემდეგ (ანუ, ნომ. მრ. რ. და ზედსართავეების შემდეგ). -ya უმეტესად გარმოცემულია ამ შემთხვევაში A ან IA ნიშნით:

ma-ru-a; ep-še-tu-a; იშვიათად ma-ru-ia; ep-še-tu-ia.

§20. **Possessive pronominal suffixes** are used with prepositions (§54,2) and nouns; with the latter they may indicate possession or other functions of the genitive (objective gen., subjective gen.). The forms are:

	Singular	Plural
1st person	-ī, -(j)a	-ni
2nd m.	-ka	-kunu
2nd f.	-ki	-kina
3rd m.	-šu	-šunu
3rd f.	-ša	-šina

The 1st sing. suffix takes three forms in standard OB: -ī after a noun in nom./acc. sing., -ja after gen. sing./oblique plur., but this is reduced to -a after nom. pl. (transcribed *bēlūa* ‘my lords’, or with explicit notation of the syllable boundary, *bēlū’a*). Thus *bēlī* ‘my lord’, *aššātu’a* ‘my wives’, *ana bēlija* ‘to my lord’, *ana bēlija* ‘to my lords’.

Note (§83f) that dental/sibilant + š > ss: **māt-šu* > *māssu* ‘his land’, **rēš-ša* > *rēssa* ‘her head’.

Vocabulary

<i>abum</i> , pl. <i>abbū</i> : father	<i>ešemtum</i> , pl. <i>ešemtum</i> : bone
<i>aḥum</i> , pl. <i>aḥū</i> : brother	<i>ḥulqum</i> : lost object
<i>aššatum</i> (stem * <i>anṭ-</i>): wife	<i>idum</i> : arm, side
<i>awātum</i> , pl. <i>awātum</i> : word	<i>īnum</i> : eye
* <i>bānium</i> , <i>bānūm</i> : builder, maker	<i>itti</i> (prep.): with; <i>ittišu</i> ‘with him’
<i>bēltum</i> , pl. <i>bēlētum</i> : lady, mistress	(§84i)
<i>bēlum</i> : lord, master, owner	<i>kalūm</i> : totality, entirety
<i>bīšum</i> : possession	<i>kunukkum</i> : cylinder seal
* <i>dārium</i> , <i>dārūm</i> : (ever)lasting	<i>libbum</i> : heart, center, middle
<i>dīnum</i> : judgment, legal case	^d <i>Marduk</i> : the god Marduk,
<i>ekallum</i> (< Sum. É.GAL): palace	patron of Babylon
<i>eli</i> : on, upon; <i>elišu</i> ‘on it’ (§84i)	<i>mārum</i> : son
<i>eqlum</i> (m.), pl. <i>eqlētum</i> (f.) (* <i>ḥql</i>):	<i>mātum</i> (f.), pl. <i>mātātum</i> : land
field	<i>mīšarum</i> (* <i>jšr</i>): justice
<i>errēšum</i> (* <i>ḥrṭ</i>): (tenant-)farmer	<i>nidintum</i> , <i>nidittum</i> : gift
<i>eršetum</i> : earth	<i>qātum</i> (f.): hand

<i>qīštum</i> : present, gift	<i>šarratum</i> : queen
<i>rē'ūtum</i> : shepherdship	<i>šarrūtum</i> : kingship
* <i>rubā'um</i> , <i>rubūm</i> : prince, noble	<i>šiprum</i> : work
<i>šeḫrum</i> , f. <i>šeḫertum</i> : small	<i>šubtum</i> : seat, dwelling
<i>šibtum</i> , construct <i>šibat</i> (*wšb): interest (on capital)	<i>šulmum</i> : wholeness, health
<i>šīrum</i> , f. <i>šīrtum</i> : exalted	<i>šumum</i> : name, offspring
<i>šaknum</i> (< * <i>šakinum</i>): governor	<i>šūqurum</i> , f. <i>šūqurtum</i> (*wqr): very costly, precious
<i>šaluštum</i> : one third (f. of the ordinal <i>šalšum</i> 'third')	<i>ṭuppum</i> : (clay-)tablet
* <i>šamā'ū</i> , <i>šamū</i> (m. pl.): sky, heavens	<i>u</i> : and
	<i>zērum</i> : seed
	<i>zittum</i> : share (of properly)

Cuneiform signs

Signs	Phonetic	Logographic
	<i>ir, ɛr</i>	İR = <i>wardum</i> 'slave, servant'
	<i>ti, ɕi</i>	TI(LA) = <i>balāṭum</i> 'to live'
	<i>ia, also ie, ii, iu</i>	
	(<i>tur</i>)	TUR = <i>šeḫrum</i> 'small' DUMU = <i>mārum</i> 'son'
	<i>ad</i>	AD = <i>abum</i> 'father'
	<i>ga, qá</i>	GA = <i>šizbum</i> 'milk'
	<i>id, ed</i>	A = <i>idum</i> 'arm, side'
	<i>wa, we, wi, wu; pi, pe</i>	GEŠTU = <i>uznum</i> 'ear'
	<i>ši, lim</i>	IGI = <i>īnum</i> 'eye' IGI = <i>pānum</i> 'front', pl. 'face'
	<i>lum, (lu₄)</i>	LIM = <i>līnum</i> 'thousand'

Exercise

1. Normalize and translate: *be-el ša-me-e ù er-še-tim. a-ra-an di-nim. i-na qá-at mār a-wi-lim. aš-ša-at a-wi-lim. aš-ša-sú. warad ekallim. šār mi-ša-ri-im. li-ib-bi* ^d*Marduk. zērum da-ri-um ša šar-ru-tim. mār a-wi-lim še-eh-ra-am. ša-lu-uš-ti eqlim. ši-ba-sú. it-ti be-el-ti-ša. be-le-sà. e-li-šu. it-ti-šu-nu. re-ú-si-na. be-el-ni. ešemti warad a-wi-lim. šum-šu ši-ra-am. i-na li-ib-bi-šu. a-na be-lí-šu. bīs-sú (É-sú). zitta-šu. a-na aš-ša-ti-šu. a-wa-ti-ia šu-qú-ra-tim. di-ni. ma-sú. a-na ni-ši-šu. er-re-šum. er-re-su. be-el hu-ul-qí-im. hu-lu-uq-šu.*

2. Translate into Akkadian: the man's son. with the man's son. his son. with his son. the man's brother. the man's work. the man's gift. the man's wife. the man's dwelling. his tablet. their seal. your heart. our maker. her son. my brother. his father. my possession. their bones. my word. her small queen. with my share. his tenant farmer.

3. Cuneiform:

𒂗 𒀭 𒂗 ; 𒂗 𒀭 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 ;
 𒂗 𒀭 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 ; 𒂗 𒀭
 𒂗 𒀭 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 ; 𒂗 𒂗 𒂗 ;
 𒂗 𒀭 𒂗 𒂗 ; 𒂗 𒀭 𒂗 𒂗 𒂗 ;
 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 𒂗 ; 𒂗 𒀭 𒂗 𒂗 𒂗
 𒂗 ; 𒂗 𒀭 𒂗 𒂗 𒂗